

קטע מתוך הספר
שיר השירים - וידויו של משיח
מאת אריה נפתלי
כל הזכויות שמורות © 2011

שלמה – מלך משיח בן דוד

(או: איך לא להציל את העולם בשלושה שלבים פשוטים)

כזכור, התורה נבאה שכאשר בני ישראל יתישבו בארץ הם ירצו מלך:

”כִּי-תבֹּא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וִירָשְׁתָּהּ וַיִּשְׁבְּתָהּ בָּהּ
וְאָמַרְתָּ: 'אֲשִׁימָה עָלַי מֶלֶךְ כְּכָל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתַי'. שׁוּם תִּשִּׂים
עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ. מִקִּרְבֵּךְ אַחִיךָ תִּשִּׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ;
לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי אֲשֶׁר לֹא-אַחִיךָ הוּא. רַק לֹא-יִרְבֶּה-לוֹ
סוּסִים וְלֹא-יָשִׁיב אֶת-הָעַם מִצְרַיִם לְמַעַן הִרְבּוֹת סוּסִים; וְהוּא אָמַר
לָכֶם: 'לֹא תִסְפוּן לָשׁוּב בְּדֶרֶךְ הַזֶּה עוֹד'. וְלֹא יִרְבֶּה-לוֹ נָשִׁים, וְלֹא
יָסוּר לְבָבוֹ; וְכִסֹּף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה-לוֹ מְאֹד. וְהָיָה כְּשִׁבְתֶּם עַל כִּסֵּא
מַמְלַכְתּוֹ וְכָתַב לוֹ אֶת-מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל-סֵפֶר מְלִפְנֵי הַכֹּהֲנִים
הַלְוִיִּם. וְהָיְתָה עִמּוֹ, וְקָרָא בּוֹ כָּל-יְמֵי חַיָּו לְמַעַן יִלְמַד לִירְאֵה אֶת-ה'
אֱלֹהִים, לְשֹׁמֵר אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְאֶת-הַחֻקִּים הָאֵלֶּה,
לְעֲשׂוֹתָם. לְבַלְתִּי רוּם-לְבָבוֹ מֵאַחֵיו, וּלְבַלְתִּי סוּר מִן-הַמִּצְוָה יְמִין
וּשְׂמֹאל, לְמַעַן יֵאָרִיךְ יָמִים עַל-מַמְלַכְתּוֹ, הוּא וּבָנָיו, בְּקִרְבֵּי
יִשְׂרָאֵל.”¹

בקיצור, יש פה שלוש מצוות עשה ושלוש מצוות לא תעשה: המלך חייב להיות מזרע ישראל, הוא חייב לכתוב שני עותקים של התורה, והוא חייב ללמוד את התורה כל ימי חייו כדי שיישאר חכם ועניו. הלאוויים: אסור למלך להרבות בסוסים (שמסמלים כח צבאי בניגוד לאמונה בכח ה'), וגם מסמלים את מצרים), אסור להרבות בנשים (מותר עד 18, כמו שהיו לדוד המלך) ואסור להרבות בכסף וזהב (הכמות המותרת לא נקובה).

¹ דברים י"ז כ"ג, משנה תורה – הלכות כלי המקדש

לפני שנמשיך עם הסיפור שלנו חשוב שנבהיר את המושג "מְשִׁיחַ". פירוש המילה בתנ"ך הוא לא פחות ולא יותר ממי שנמשח בשמן המשחה הקדוש, או שמן אפרסמון במקרה של מלכים שאינם משושלת דוד.² שמן המשחה יש רק אחד, הוא נרקח ע"י משה עפ"י מצוות ה', והוא משמש שלושה דברים: משיחת הכלים של המשכן (המקדש הנייד שבנו בני ישראל במדבר), משיחת הכהנים הגדולים וכהני מלחמה, ומשיחת מלכים מזרע דוד. עם התופעה של ישוע (ישו) והנצרות המושג "משיח" הפך לזה של מושיע על-אנושי או אלוהי שתפקידו לגאול את העולם ולמשול על האנושות בשלום נצחי, או לפחות עד שנת 7,000, אז העולם אמור לבוא לקצו. למרות שהמילה Christ באה מהמילה היוונית Χριστός שפרושה פשוט "הנמשח", למשיחה של ישו לא היה שום קשר לשמן המשחה או למלכות; אשה פשוט משחה את רגליו עם שמן ארומטי.³

עם חלוף הדורות היהודים אימצו את התפיסה הנוצרית שלפיה המשיח הוא מושיע על-אנושי, ותנועות משיחיות קמו סביב דמויות כריזמטיות דוגמת שבתאי צבי והרבי מליובביץ'. תפיסה זו אינה מוזכרת בשום מקום בתנ"ך; תשעה מתוך עשרה אזכורים של "משיח ה'" מתכוונים למלך שאול המאד אנושי, ואילו האזכור היחיד של "משיח" שבספרי הנביאים, שעליהם מבוסס כל הרעיון של "הגאולה", מתכוון לכורש מלך פרס.⁴ רמב"ם,⁵ לדוגמה, למרות שהוא מונה את האמונה במשיח בין שלושה-עשר עיקרי האמונה, מתייחס למושג של משיח על-אנושי בפקפוק וטוען שגם אם יהיה מלך-משיח הוא לא ינגוד או ישנה את חוקי הטבע:

"אל יעלה על דעתך שהמלך המשיח, צריך לעשות אותות ומופתים, ומחדש דברים בעולם, או מחייה מתים, וכיוצא בדברים אלו שהטיפשים אומרים..."⁶

² שמות ל' כ"ב-ל"ב; משנה תורה הלכות כלי המקדש והעובדים בו א' י'; מלכים שלא מזרע דוד שנמשחו בשמן אפרסמון נמשחו מפך ואילו המלכים מזרע דוד נמשחו מקרן

³ "הברית החדשה" – מתי 7: 26, לוקאס 38: 7, מרקוס 3: 14, יוחנן 3: 12

⁴ ישעיהו מ"ה א'

⁵ הרב משה בן מימון, 1138-1204, אחד המפרשים הרבניים הבולטים בכל הזמנים ומחברו של משנה תורה, ספר המצוות, מורה נבוכים ועוד

⁶ רמב"ם, משנה תורה הלכות מלכים י"א ו'

באופן מרתק, רמב"ם ממשיך ובתור דוגמה מזכיר את מה שכנראה מהווה הצעד הראשון לקראת האמונה במשיח גואל בהיסטוריה היהודית הלא-נוצרית:

"...אין הדבר כן, שהרי רבי עקיבה חכם גדול מחכמי משנה היה, והוא היה נושא כליו של בן כוזבא המלך, והוא היה אומר עליו, שהוא המלך המשיח. ודימה הוא וכל חכמי דורו שהוא המלך המשיח, עד שנהרג בעוונות; כיון שנהרג, נודע שאינו משיח, ולא שאלו ממנו חכמים, לא אות ולא מופת."

"בן כוזבא" הינו כינוי-גנאי מלשון "כוזב" לשמעון בר כוכבא, מצביא שרבי עקיבא אכן ראה כמלך משיח ששלח הקב"ה כדי לגאול את ישראל מידי הרומאים.⁷ משנת 132+ עד 136+ בר כוכבא הוביל מרד בניסיון אחרון נואש להחזיר את ארץ ישראל לידי עם ישראל. המרד נכשל וזה היה המאמץ הרציני האחרון לזכות בריבונות יהודית על ארץ ישראל עד המאה ה-20.

רמב"ם ממשיך:

"אל יעלה על הלב שבימות המשיח יבטל דבר ממנהגו של עולם. או יהיה שום חידוש במעשה בראשית. אלא העולם כמנהגו נוהג."⁸

מצווה היא מן התורה לבנות מקדש לה': "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם".⁹ זאת מצווה ככל המצוות ואין שום אינדיקציה במקרא שצריך "משיח" כלשהו כדי לקיים אותה. עם זאת, קיים עקרון בסיסי מבוסס על דברי הנביאים שיבוא זמן שבו יהיה בית מקדש בירושלים שאליו יעלו כל גויי העולם כדי לעבוד את האל האחד "כִּי בֵּיתִי בֵּית-תְּפִלָּה וְקָרָא לְכָל-הָעַמִּים"¹⁰, "וְכִתְּתוּ חֲרֻבוֹתֶם לְאַתִּים וְחֲנִיתוֹתֵיהֶם לְמִזְמֹרוֹת; לֹא-יִשָּׂא גוֹי אֶל-גּוֹי חֶרֶב וְלֹא-יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה".¹¹ לזמן הזה קוראים "ימות המשיח".

⁷ תלמוד ירושלים מסכת תענית ד' כ"ד א'

⁸ רמב"ם, משנה תורה, הלכות מלכים, י"ב-א'

⁹ שמות כ"ה ח'; רמב"ם, משנה תורה, הלכות בית הבחירה א' א'

¹⁰ ישעיהו נ"ו ז'

¹¹ ישעיהו ב' ד'

אין צורך למשוך בן של מלך מזרע דוד אלא אם כן יש מחלוקת לגבי הירושה. כך היה עם שלמה. לכן שלמה ממש היה מלך משיח בן דוד. ועכשיו נחזור לסיפור שלנו.

שלמה מתחיל את שלטונו בטיפול בכמה עניינים לא סגורים שהשאיר לו אביו – הוא מתפטר מכמה אויבים מהעבר ומפנק ידיד ותיק, וגם מוציא להורג את אחיו החורג אדוניהו שבחוצפתו מבקש את אבישג השונמית לאשה בניסיון כושל לקחת לו את המלוכה.

בגיל 16 שלמה מתחתן עם הראשונה בסדרה ארוכה של נשים, לא אחרת מאשר בתו של פרעה, מלך מצרים. על זה הוא יחטוף בהמשך, כפי שנראה. בערך בתקופה הזאת שלמה הולך לגבעון, שם נמצא מזבח הנחושת שעשה משה במדבר, כדי להעלות זבחים. שם ה' נגלה אליו ושואל אותו מה הוא יכול לתת לו. שלמה מבקש:

”וְנָתַתְּ לְעַבְדְּךָ לֵב שֹׁמֵעַ לְשִׁפְטֵי אֶת-עַמְּךָ, לְהִבִּין בֵּין-טוֹב לְרָע, כִּי מִי יוֹכַל לְשִׁפֹּט אֶת-עַמְּךָ הַכֶּבֶד הַזֶּה?”

ה' מרוצה מהתשובה שלו ועונה:

”יַעַן אֲשֶׁר שָׁאַלְתָּ אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא-שָׁאַלְתָּ לְךָ יָמִים רַבִּים וְלֹא-שָׁאַלְתָּ לְךָ עֹשֶׁר, וְלֹא שָׁאַלְתָּ נֶפֶשׁ אִיבִיךָ; וְשָׁאַלְתָּ לְךָ הִבִּין לְשִׁמְעַ מִשִּׁפְטֵי, הִנֵּה עֲשִׂיתִי כְדַבְּרֶיךָ; הִנֵּה נָתַתִּי לְךָ לֵב חָכָם וְנָבוֹן אֲשֶׁר כָּמוֹךָ לֹא-הָיָה לְפָנֶיךָ, וְאַחֲרֶיךָ לֹא-יָקוּם כָּמוֹךָ. וְגַם אֲשֶׁר לֹא-שָׁאַלְתָּ נָתַתִּי לְךָ, גַּם-עֹשֶׁר גַּם-כְּבוֹד אֲשֶׁר לֹא-הָיָה כָמוֹךָ אִישׁ בְּמַלְכִים, כָּל-יָמֶיךָ. וְאִם תֵּלֵךְ בְּדַרְכֵי לְשֹׁמֵר חֻקֵי וּמִצְוֹתַי כַּאֲשֶׁר הִלַּךְ דָּוִד אָבִיךָ - וְהֶאֱרַכְתִּי אֶת-יָמֶיךָ.”¹²

¹² מלכים א', ג' טו-י"ד

אז שלמה מתעורר ומבין שהיה חלום – אבל לא רק חלום אלא חלום שהתגשם – הוא קם ממטיתו, מוציא את ראשו מבעד לחלון, ולהפתעתו הוא מבין את שפת הציפורים והחיות!¹³

תחת המלך שלמה, עם ישראל בארץ ישראל משגשג בצורה ללא תקדים – הנבואה הידועה של מיכה "איש תחת גפנו ותחת תאנתו" כבר הופכת למציאות¹⁴ ושלמה מושל בכל הארץ מנהר פרת ועד מצרים וחי בשלום עם כל הארצות השכנות לאורך כהונתו (כמעט). חכמתו מתפרסמת בכל העולם. בתנ"ך כתוב:

"וַיִּתֵּן אֱלֹהִים חָכְמָה לְשִׁלְמֹה וַתְּבוֹנֶה, הִרְבֵּה מְאֹד; וַרְחֵב לֵב פְּחוּל אֲשֶׁר עַל-שֹׁפֵת הַיָּם. וַתִּרְבֶּה חָכְמַת שְׁלֹמֹה מִחָכְמַת כָּל-בְּנֵי-קָדָם וּמִכָּל חָכְמַת מִצְרַיִם. וַיִּחַפְּסוּ מִכָּל-הָאָדָם... וַיִּדְבֹּר שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים מְשָׁל, וַיְהִי שִׁירוֹ חֲמִשָּׁה וָאֶלֶף. וַיִּדְבֹּר עַל-הָעֵצִים, מִן-הָאֶרֶץ אֲשֶׁר בְּלִבְנוֹן וְעַד הָאֲזוּב אֲשֶׁר יֵצֵא בְּקִיר; וַיִּדְבֹּר עַל-הַבְּהֵמָה וְעַל-הָעוֹף, וְעַל-הַרְמֵשׁ וְעַל-הַדְּגִים. וַיָּבֵאוּ מִכָּל-הָעַמִּים לְשִׁמְעַע אֶת חָכְמַת שְׁלֹמֹה מֵאֵת כָּל-מְלָכֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר שָׁמְעוּ אֶת-חָכְמָתוֹ."¹⁵

בשנה הרביעית למלכותו שלמה מתחיל את המעשה הגדול של חייו – בנין בית המקדש בהר המוריה. למרות שהבנין עצמו לא היה גדול במיוחד – בערך 30 מטר אורך,¹⁶ 10 מטר רוחב ו 15 מטר גובה – לא היה כדוגמתו מבחינת היופי והפאר של המבנה והחומרים שהשתמשו בהם. היסוד היה נס הנדסי; הוא נבנה סביב אבן השתיה, שנחשב לטבורו של העולם, הנקודה שממנה כל היקום התפשט בזמן הבריאה, שם יעקב הניח את ראשו וחלם על מלאכים עולים ויורדים בסולם לשמיים. הוא קרה למקום "שער השמיים". לפי האיסלם זה הסלע שממנו מוחמד עלה לשמיים, איפה שנמצא היום כיפת הסלע.

כמויות עצומות של עצים בשביל בניית בית המקדש והארמון ששלמה בונה אחר כך מסופקות ע"י חירם מלך צור (במה שהיה אז פיניקים), ידיד ותיק של אביו דוד, מיער הלבנון. אבני היסוד, שהרבה מהן אפשר לראות עד היום, הן ענקיות, כל אחת

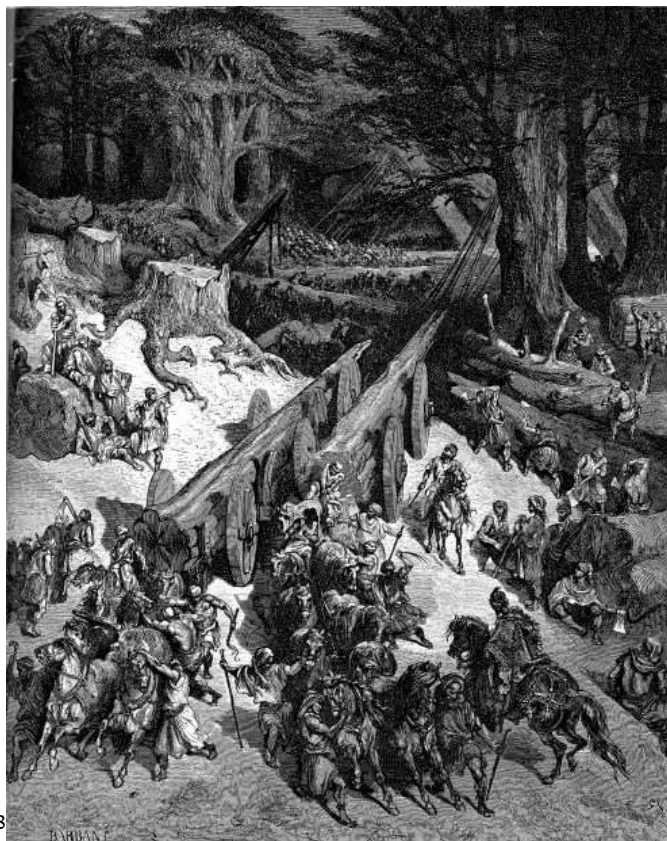
¹³ ר' שה"ש רבא א' א'

¹⁴ מלכים א', ה' ה'

¹⁵ מלכים א', ה' טי-י"ד

¹⁶ 60 אמה, כל אמה = בערך 50 ס"מ

בערך מטר בגובה ובעומק ויותר ממטר באורך, כאשר כל אחת שוקלת ארבעה עד חמישה טון. אבנים אלה נחצבו במקום אחר, כך ש"מְקַבֹּט וְהַגְרָזוֹן, כָּל-כְּלֵי בְרֹזֶל, לֹא-נִשְׁמַע בְּבֵית בְּהֵבְרֵתוֹ."¹⁷ (תארו לעצמכם איזה רעש היה אם כן היו נשמעים!)

קירות האבן אז צופו בעץ ארוז עם צורות מגולפות כך ששום אבן לא נראתה, ואז כל הבנין כולל הרצפה צופה בזהב מבפנים ומבחוץ. כמויות עצומות של זהב גם שמשו לעשיית המזבח, השולחנות ללחם הפנים, עשר מנורות ענקיות שעמדו משני צדי המנורה המקורית שיוצרה במדבר, שני סוגים של כלי נגינה, ועוד הרבה כלים לבית המקדש.

בחצר עמד ה"ים", בריכה עגולה מסיבית עשויה ממתכת יצוקה עם תבליטים אורנמנטליים של שושנים מסביב, בערך חמישה מטר בקוטר ושניים וחצי בגובה, שנתמכה על גבי 12 שוורים ממתכת. עוד בחצר היו כיורים מנחושת עם ברזים מעוטרים עם צורות של אריות, שוורים וכרובים. מערכות המים האלו היו מעשה הנדסה מרשים בפני עצמו כיוון שבית המקדש עמד על הר המוריה – גבוה ממקורות

¹⁷ מלכים א', ו' ז'

¹⁸ "כריתת ארזים לבניית בית המקדש" – פול גוסטב דורה

המים. חשוב לציין שלמרות הדעה הרווחת, היהדות מפרשת את המצוה "לא תעשה פסל" אחרת מאשר האיסלם – שלפיו אסור לעשות פסלים בכלל – כאשר עפ"י היהדות המצוה מתיחסת לעשיית פסל שמייצג את האל או לעבוד את הפסל. בקודש הקדשים עצמו היו שני כרובים ענקיים עשויים מעץ זית מצופה זהב – כחמישה מטר בגובה עם מוטת כנפיים של חמישה מטר כל אחד.

שלמה גם בונה חומה מסביב לעיר ירושלים שגובהה כ-6 מטר.¹⁹ כדי לבצע את מעשי הבניה, ההנדסה, האומנות והאמנות הכבירים האלה שלמה מגייס כח עבודה אדיר – 30,000 פועלים מכל ישראל בנוסף ל-70,000 סבלים ו-80,000 חוצבים, ועליהם 3,300 מפקחים.²⁰ קצרה היריעה לתאר את פרטי הבנין אבל הקורא כבר יכול להתחיל תאר לעצמו עד כמה מפואר היה בית המקדש.

מתישהו במשך הבניה ה' מדבר אל שלמה בפעם השניה, הפעם לא בחלום...

"וַיְהִי דְבַר-ה' אֶל-שְׁלֹמֹה לֵאמֹר: הַבֵּית הַזֶּה אֲשֶׁר-אַתָּה בִּנְה, אִם-תִּלְדָּךְ בְּחֻקֹּתַי וְאֶת-מִשְׁפָּטַי תַּעֲשֶׂה, וְשִׁמְרַתְּ אֶת-כָּל-מִצְוֹתַי לְלַכֵּת בָּהֶם, וְהִקַּמְתִּי אֶת-דְּבָרֵי אֲתָךְ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל-דָּוִד אָבִיךָ – וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶעְזֹב אֶת-עַמִּי יִשְׂרָאֵל."²¹

לאחר שבע שנות בניה הושלם בית המקדש ושלמה אוסף את זקני ישראל וראשי השבטים כעדים כשהכהנים (צאצאי אהרון, אחיו של משה) נושאים את ארון הברית, שבתוכו שני לוחות הברית הראשונים, מעיר דוד למעלה לבית המקדש. בראש השנה כל הגברים שבישראל מתאספים בירושלים ומעלים זבחים "אשר לא ייספרו ולא יימנו מרוב".²² הכהנים נושאים את הארון לתוך בית המקדש ומניחים אותו בקודש הקדשים, שנמצא בדיוק מעל אבן השתיה. כשהכהנים יוצאים מקודש הקדשים אלהים נותן אות אדירה שכל עמלם לא היתה לשווא: ענן הכבוד, הסימן שהשכינה שורה שם, ממלא את האולם. אז שלמה מדבר אל העם; הוא כורע על ברכיו, פורש ידיו השמיימה, ומתחיל את נאומו המרשים והדרמטי למדי עם המילים: "ה' אמר לשכון בערפל." בנאום הוא מאשר את התחיבותו של עם ישראל

¹⁹ קטע מהחומה נתגלה בשנת 2010, כולל בית שערים, מגדל שומרים ובנין סמוך. הארכאולוגית שחפרה שם, אילת מזר, אישרה שמדובר בממצא מהמאה ה-10 לפנה"ס.

²⁰ מלכים א', ה' כ"ז-כ"ט

²¹ מלכים א', ו' י"א

²² אחרי חנוכת הבית שלמה זובח עוד 22,000 בקר ו-120,000 צאן, שגם אם זה לא "לא יספר מרוב" זה בכל זאת מנגל רציני.

לאלוהים וקובע את ירושלים ואת בית המקדש כמקום שאליו תפילות יופנו לדורות:

”וְשָׁבוּ אֵלַי בְּכָל-לִבָּבְם וּבְכָל-נַפְשָׁם בְּאֶרֶץ אֲרָץ אֲרָץ אֲשֶׁר-שָׁבוּ אֲתָם, וְהִתְפַּלְלוּ אֵלַי דֶּרֶךְ אֲרָצָם אֲשֶׁר נָתַתָּה לְאַבוֹתָם, הָעִיר אֲשֶׁר בְּחַרְתָּ, וְהַבַּיִת אֲשֶׁר-בָּנִיתָ (בְּנִיתִי) לְשִׁמְךָ.”²³

החגיגה נמשכת עד אחרי חג סוכות ובאותה שנה לא צמים ביום הכיפורים.²⁴

סוף-סוף, 487 שנה אחרי יציאת מצרים, הכל מוכן לימות המשיח: לה' יש את משכן כבודו בעיר הבחירה ירושלים, הכהנים עושים את עבודת הקודש, עם ישראל חי בשלום ובעושר, ובפעם הראשונה בהיסטוריה אפשר לקיים את כל תרי"ג מצוות התורה. הדרך סלולה לשלום נצחי בעולם. כל מה שנדרש זה ששלמה ימלא את הצד שלו בעסקה.

²³ מלכים א' ח' מ"ח

²⁴ מלכים א' ח' ס"ה

²⁵ "חנוכת בית המקדש של שלמה" – אוטו אליג'ר – גלופה בעץ, 1700 לערך